

Zapis ob muzejskih obletnicah

Katja Mohorič Bonča

*"Ta razstava je bla en tak moment,
de se mi ven s te hiše nismo več spravl."*

(Lojze Tolar)

Skoraj štiri stoletja jih šteje Plavčeva hiša.¹ Zavetje je nudila že marsikomu in marsičemu: fužinarjem in njihovim družinam, najemnikom stanovanj, trgovini z železnino, mlekarji, skladišču Tehniškega muzeja, skladišču podjetja Tehnica. Zadnjega pol stoletja je dom Muzeja Železniki, ki v svojih vsebinah predstavlja tudi nekatera obdobja in funkcije te hiše.

A muzejska misel se je v Železnikih začela širiti že prej, ko infrastrukture za nastajajočo vsebino zagnani domačini niti še niso imeli. Čut za ohranitev premičnin in nepremičnin ter vzdrževanje vezi s preteklostjo je bilo njihovo vodilo pri ravnanju

z dediščino. Neprecenljiv prispevek k ohranjanju tehniške dediščine je bila ohranitev plavža, ki so ga tik pred drugo svetovno vojno nameravali podreti.² Zavod za zaščito kulturnih spomenikov ga je leta 1947 proglasil za spomenik kulturno-zgodovinskega pomena.³ Naslednji korak pri predstavljanju tehniške dediščine Železnikov je bilo sodelovanje Koviarske zadruge Niko na obrtni razstavi v Tehniški srednji šoli v Ljubljani leta 1949. Ob za to priložnost izdelanih maketah so predstavili fužinarstvo, ob proizvodih zadruge pa takratno moderno proizvodnjo. Po zaključku razstave so predmete pripeljali

nazaj v Železnike in jih skladiščili v začasnih prostorih.⁴ Kljub neprimernosti prostorov za prikaz bogate tehniške dediščine na Egrovem vrtu⁵ so ob teh maketah, nekaterih predmetih iz fužinarske preteklosti Železnikov in razlagi Jožeta Mohoriča tretješolci osnovne šole v Železnikih okoli leta 1954 ali 1955 spoznavali domači kraj.⁶

Neznano ostaja, kdaj so te makete in druge drobne predmete prestavili v Plavčevo hišo (danes Na plavžu 58), a sredi šestdesetih let 20. stoletja so bili že tam.⁷ Ljubiteljski muzejski delavci so se organizirali kot Pododbor Železniki znotraj Muzejskega društva Škofja Loka (v nadaljevanju v besedilu: Pododbor Železniki). 5. novembra 1964 so se na ustanovnem sestanku v Železnikih zbrali: Tone Benedičič, Ante Demšar, Drago Gorjan, Blaž Gortnar, Valentin Pintar, Rezka Potočnik, Jelka Žumer, Niko Žumer ter Pavle Blaznik, Andrej Pavlovec in Franca Planina. Imenovali so odbor: predsednik Blaž Gortnar, tajnica Jelka Žumer, blagajničarka Rezka Potočnik, gospodar Tone Benedičič, Valentin Pintar, Tone Kemperle, Drago Gorjan.⁸ Začrtali so muzejsko dejavnost v Železnikih in pričeli z zbiranjem

gradiva. Predmeti z obrtne razstave in novo pridobljeni predmeti so bili od ustanovitve Pododbora Železniki njegova last.

Tretji moment v predmuzejski dobi je priprava razstave gozdno-lesnega gospodarstva, ki so jo leta 1967 v Plavčevi hiši in pred plavžem pripravili člani Pododbora Železniki. Izredno pomemben dosežek pododbora pa je bila pridobitev⁹ Plavčeve hiše in postavitve ter javno odprtje muzejskih zbirk v njej 31. avgusta 1969.

Od takrat dalje je Muzej Železniki stalno odprta ustanova, ki ohranja in predstavlja dediščino Selške doline. Leta 1979 se je Pododbor Železniki osamosvojil od Muzejskega društva Škofja Loka in od takrat dalje kot Muzejsko društvo Železniki nastopa samostojno. Od leta 2006 je Muzej Železniki vključen v Javni zavod Ratitovec in deluje v tesnem sodelovanju z Muzejskim društvom Železniki. V Muzeju Železniki delujeta dva redno zaposlena muzejska delavca. Naj bo ta kratek pregled spodbuda k branju člankov o muzejski zbirki v Železnikih, ki so jih za Loške razglede in Železne niti pisali avtorji, tesno povezani z muzejsko dejavnostjo v Železnikih.

Žumer, Niko: Muzejska zbirka v Železnikih, Loški razgledi 17, Muzejsko društvo Škofja Loka, Škofja Loka, 1970, str. 151–159.

Žumer, Niko: Razširitev muzeja v Železnikih, Loški razgledi 25, Muzejsko društvo Škofja Loka, Škofja Loka, 1978, str. 320–324.

Žumer, Niko: Proslava desetletnice muzejske zbirke v Železnikih in odprtje spominske sobe Franceta Koblarja, Loški razgledi 25, Muzejsko društvo Škofja Loka, Škofja Loka, 1978, str. 318–320.

Rejec, Jure: 25 let Muzeja Železniki, Loški razgledi 41, Muzejsko društvo Škofja Loka, Škofja Loka, 1994.

Rejec, Jure: Nova zbirka v Muzeju Železniki – pregled 2. svetovne vojne v Selški dolini; Loški razgledi 43, Muzejsko društvo Škofja Loka, Škofja Loka, 1996, str. 277–279.

Rejec, Jure: Nova zbirka v Muzeju Železniki – pregled 2. svetovne vojne v Selški dolini; Loški razgledi 44, Muzejsko društvo Škofja Loka, Škofja Loka, str. 257–259.

Rejec, Jure: Trideset let Muzeja Železniki, Loški razgledi 46, Muzejsko društvo Škofja Loka, Škofja Loka, 1999, str. 473–475.

Rejec, Jure, Mohorič Bonča Katja: 40 let Muzeja Železniki in 30 let Muzejskega društva Železniki, Železne niti 6, Muzejsko društvo Železniki, Železniki, 2009, str. 285–293.

Rejec, Jure: Prenova Plavčeve hiše v Železnikih v letih 1994–2009, Železne niti 7, Muzejsko društvo Železniki, Železniki, 2010, str. 249–258.

Mohorič Bonča, Katja: Odprtje prenovljene Plavčeve hiše, Železne niti 7, Muzejsko društvo Železniki, Železniki, 2010, str. 259–262.

Plavčeva hiša danes. Foto: Igor Mohorič Bonča